

Основою діяльності будь якого товариства має бути статут, прийнятий на загальних зборах його членів. Цим документом визначається мета створеного товариства, порядок вступу до нього бажаючих громадян, права та обов'язки власників коней-членів товариства, заходи морального і матеріального заохочення, розміри вступних внесків, взаємовідносини з державними органами з племінної справи, умови годівлі, утримання та догляду за кіньми різних вікових груп, експлуатації жеребних кобил, вирощування і контролю за розвитком молодняку, обліку новонароджених лошат, ліцензування жеребців-плідників, проведення лікувально-профілактичних заходів та відповідальність за невиконання умов статуту.

Асоціація може здійснювати свою роботу на території сільської ради, району, області. В реалізації програми поліпшення приватних коней істотну роль можуть відіграти Державні заводські стайні, селекційні центри та кінні заводи. Для цього необхідно розробити, узгодити і прийняти в установленому законодавством порядку умови роботи названих племпідприємств з асоціаціями.

Изложены материалы, которые характеризуют состояние коневодства в Украине, а также предложения по организации племенного дела в частном коневодстве.

The materials are stated which characterize a condition horse-breeding in Ukraine, and also offer on organization of breeding business in private(individual) horse-breeding.

УДК 636.1.088

КІНЬ ДЛЯ СЕЛА

О.О.Новіков

Інститут тваринництва УААН

Л.М. Маланчук, М.С. Власюк, І.М. Скалюк

Тернопільський інститут АПВ УААН

Проведено аналіз робочо-користувального конярства в західному регіоні України, визначено напрями використання цінного генофонду заводських порід для покращення робочих якостей коней.

робочий кінь, породи, помісі, екстер'єр, село, приватний сектор, племрепродуктори, господарства, роботоздатність

Реформування аграрного сектора привело до створення нових формувань різних розмірів та форм власності. На сьогодні вже зрозуміло, що галузь конярства повинна відігравати важливу роль у подальшому розвитку колективних, фермерських та індивідуальних господарств.

У західному регіоні України (8 областей), конярство де кількість коней в усіх категоріях господарств становить 317,0 тис. гол., або 45,4% від усього конепоголів'я України, має високий рейтинг. В особистих, підсобних та фермерських господарствах зосереджено 203,1 тис. гол., що складає 52,0% до

поголів'я регіону. Зумовлено це особливістю природно-кліматичних умов окремих місцевостей регіону, де створено значну кількість дрібних присадибних господарств площею землекористування до 2 га, а фермерських – до 15 га. У цих господарствах кінь був і залишається невід'ємною частиною сільського укладу життя.

Використання коней у поєднанні з механічними засобами в значній мірі впливає на економію енергоресурсів, зниження собівартості одиниці сільськогосподарської продукції.

У галузі конярства, при незначних витратах, кожна здорова кобила здатна щорічно давати приплід. До шестимісячного віку лоша (в залежності від породи) при живій масі 220-260 кг може бути реалізоване.

Робочі коні економні у відношенні до поживної цінності кормів. В зимовий період вони можуть вижити в основному на сіно-солом'яному, а влітку – на трав'яному раціоні без концкормів. Концкорми необхідно згодовувати при виконанні середніх та важких робіт. Використовують коней більш як на 80 різних внутрішньогосподарських роботах, куди відносять транспортні роботи, по обслуговуванню тваринництва, перевезенню кормів, гною, будівельних матеріалів, різної тари, забезпеченню потреб населення по обробітку присадибних ділянок, а також заготівлі сіна, соломи, збору молока в населення. Продуктивність пари робочих коней не поступається трактору. Витрати на придбання і експлуатацію трактора на сьогодні в десять разів вищі, ніж на утримання пари коней.

Тож який кінь потрібен селу? Потрібно уважно зосередитись на тому, що ми маємо і що необхідно мати.

Протягом не одного десятиріччя вважалось, що основними покращуючими породами конепоголів'я України є орловська та російська рисисті, новоолександрівська та радянська ваговозні, а також чистокровна та українська верхові. У західному регіоні покращуючими породами є орловська та російська рисисті, новоолександрівська ваговозна, а останнім часом і українська верхова.

На сьогодні в робочо-користувальному конярстві конепоголів'я покращується, проте аналізу стану та характеристик робочих коней до цього часу не було зроблено. За останні роки спостерігається зростання потреби господарів, фермерів, селянських спілок на хороших, сильних на різних аллюрах коней, міцної конституції, з високою роботоздатністю, адаптованих до умов використання, з живою масою 500-550 кг та привабливими зовнішніми формами.

Для вивчення дійсного стану робочо-користувального конярства, визначення шляхів його збереження та подальшого удосконалення, нами було обстежено майже весь західний регіон. Вже перші результати обстеження свідчать, що існуючі помісі певною мірою не задовольняють потребу власників, особливо тих, хто хотів би мати саме доброго коня на особистому подвір'ї. За загальними характеристиками робочі коні відстають від вимог приватних власників на 30-40% за живою масою, яка становить 360-420 кг. Дрібні коні не в змозі конкурувати за роботоздатністю навіть з середніми, коли середній тягловий опір, створений кіннопричепним знаряддям або возом, складає 75 кг. Таке

тяглове зусилля створюється в нормальних умовах при використанні коня з живою масою 500 кг і більше.

Наявний масив коней регіону, внаслідок використання для покращення різних заводських порід, без планової та цілеспрямованої роботи, являє собою строкатий набір помісей різних за будовою тіла, крупністю та відтворювальними здатностями маток (42-43 лошат на 100 кобил у Волинській та Рівненській, 25-26 - у Львівській та Закарпатській областях).

У більшості випадків, схрещування робочого конепоголів'я з полегшеними, рисистими породами та масивними ваговозами призвело до небажаних результатів.

Помісі, покращені орловською та російською рисистими породами, а їх в регіоні 31,6%, - дрібні, мають вкорочений тулуб, високоногі, з слабо розвиненим кістяком, пониженою відтворювальною здатністю та пристосувальними якостями. Їх проміри та жива маса наступні (n= 187): висота в холці - 149,3 см, коса довжина тулуба - 150,1 см, обхват грудей - 174,3 см, обхват п'ястка - 18,9 см, жива маса - 384 кг. До цієї групи коней, віднесені помісі без розподілу по породах і породності матерів. Помісі одержані від новоолександрівського ваговоза, в основному масивні, мають більш виражений запряжний тип (n=249): 148,4-152,2- 186,1- 20,6- 496 кг. Основна частина помісей в обстежених господарствах (97%) при існуючих умовах годівлі та утримання добре зберігає тіло, що свідчить про їх хороші адаптаційні якості та кращу асиміляцію поживних речовин при використанні грубих кормів. При високій роботоздатності та пристосованості до умов утримання існуючі помісі мають не зовсім гармонійну будову тіла, малий ріст, недостатню жвавість на рисі, що є однією з основних причин певної їх непопулярності серед фермерів та приватних власників.

За останні 10 років у регіоні нарощується масив помісей, покращених українською верховою породою. Ця група коней знаходиться в основному в Закарпатській, Тернопільській та Рівненській областях. Кількість її досягла 20 тис. голів, що становить 7% конепоголів'я регіону. Ці коні мають такі проміри: 155,2 - 155,4 - 180,3 - 19,7 - 466 кг. У порівнянні з попередніми вони займають проміжну позицію за розвитком, екстер'єру та крупності. При бонітувальній оцінці (n=89) у них помітний дещо вкорочений тулуб, а також вимогливість до умов утримання та годівлі.

В останній час все більшу увагу привертає до себе група ваговозно-рисистих помісей, які значно вирізняються своїм розвитком та екстер'єром від помісей покращених як ваговозом, так і рисаком. Нарощується ця група коней у Львівській, Хмельницькій та Тернопільській областях. Вони мають такі проміри та живу масу (n=156): 154,7- 158,4- 185,2- 20,8- 481 кг.

Коні, які мають у собі кров ваговозної та рисистих порід крупні, з близьким до запряжного типу форматом (індекс 102,4%). У них міцна конституція, правильний екстер'єр, вони витривалі в роботі, з добрим норовом, що забезпечує їм певний рейтинг.

У регіоні є масив безпородних коней, що становить біля 20% загального поголів'я. При обстеженні це поголів'я не враховували, оскільки при визначенні їх породності вони не мали помітних ознак покращення конкретними

заводськими породами. Це наслідок відсутності в окремих господарствах регіону племінних жеребців-плідників (до 30%) та використання безпородних доморощених жеребців, що безумовно призвело до небажаних результатів.

За останні 10-15 років у західних областях збільшується масив торійської (17 конеферм з поголів'ям 400 голів) та латвійської (4 конеферми з поголів'ям 220 голів) порід, що складає 96% цих порід в Україні. Найбільша кількість цих коней зосереджена в Рівненській, Волинській та Тернопільській областях.

При обстеженні нами вивчено вплив цих порід на продуктивні якості місцевого поголів'я.

Першу групу помісей, покращених торійською породою, одержано на основі поголів'я кобил, яке формувалось при використанні в якості покращувачів жеребців орловської рисистої та новоолександрівської ваговозної порід. Кобили в основному першого покоління з кровністю 50% новоолександрівського ваговоза, 25% – орловського рисака та 25% – місцевих коней. Ці помісі мають такі промірні показники (n=14): 156,8 - 160,5 - 188,1 - 21,6 - 538,3 кг. Коні цієї групи дещо масивніші від ваговозно-рисистих помісей, крупніші, мають запряжний тип і переважають своїх матерів по висоті в холці на 2,6; обсягу грудей – 4,8; п'ястка – 0,7 см; живій масі – на 51,9 кг. У них поєднані цінні якості трьох заводських порід: сухість конституції, енергійний темперамент, простора рись орловського рисака, висока роботоздатність та невибагливість до умов годівлі та утримання новоолександрівського ваговоза. Вони мають правильну поставу ніг, добре розвинуті м'язи, довгий інтенсивний крок та добрі запряжні форми торійської породи. Цінною рисою також є їх середній тип сільськогосподарського коня з привабливими зовнішніми формами екстер'єру в поєднанні з універсальністю використання. У господарстві “Галичина” Заліщицького району Тернопільської області, цих коней в трирічному віці використовують з повним навантаженням. Під час жнив вони стягують солому до скирт, для чого використовують саморобні волокуші, а в осінній період щодня перевозять до 60 тонн цукрових буряків на бурякопункт, який знаходиться на відстані до 7 км. Взимку вся робота зосереджена на підвезенні кормів до ферм та вивезенні органіки на поля.

Другу групу коней отримано при використанні як покращувачів спочатку української верхової, а в подальшому торійської порід. Вони мають наступні показники (n=11): 157,5 - 159,4 - 187,1 - 21, - 526,7 кг. У коней цієї групи суха та міцна конституція, гарний екстер'єр. У порівнянні з вихідним поголів'ям у них більше виражений запряжний тип, середньої масивності тулуб, міцні кінцівки, добре здоров'я. Це поголів'я користується попитом сільського населення.

Третя група помісей одержана при використанні латвійської та української верхової порід. Вони мають такі показники (n=15): 158,7 - 162,1 - 190,2 - 21,8 - 550,4 кг. Характерними особливостями цієї групи помісей є достатньо крупний ріст і надзвичайно привабливі зовнішні форми. Високо ціняться їх добра жвавість, гарні рухи на різних алюрах. Завдяки високим універсальним робочим якостям вони є бажаним типом робочих коней, в яких вдало поєднується масивність, костистість латвійських коней і нарядність екстер'єру, гармонійність будови тіла, жвавість української верхової породи.

За останні роки в окремих господарствах Тернопільської та Хмельницької областей зростає популярність ваговозно-верхових помісей. При цьому новоолександрівську ваговозну породу використовують для подальшого поліпшення помісей покращених українською верховою породою в першому і другому поколінні. Ці коні мають такі промірні показники (n=10): 154 - 159 - 190 - 21,2 - 528 кг. Для них характерні міцна конституція, висока продуктивність роботи в упряжі, довгий крок, хороша рись та здатність до перемінного алюру.

Відмінні якості екстер'єру в поєднанні з достатньою широкотілістю і костистістю забезпечують їм витривалість та високу життєздатність у місцевих умовах. За висотними та широтними промірами ваговозно-верхові коні можуть бути віднесені до середнього запряжного типу. Вони користуються попитом у фермерів та в приватному секторі. Ця група коней може нарощуватись з успіхом і в інших регіонах України.

Підводячи підсумки проведеної роботи, можна зробити висновок, що існуючий стан масового конярства Західного регіону вимагає спрямованої роботи в робочо-користувальному напрямі галузі з урахуванням потреб приватного сектора.

В останні роки у регіоні відбувається переорієнтація у використанні жеребців-поліпшувачів у робочо-користувальному конярстві на користь запряжних порід з метою одержання робочих коней з міцною конституцією, здатних добре використовувати корми, мати врівноважений темперамент, середній ріст, добре розвинутий довгий та широкий корпус, міцні ноги та привабливі зовнішні форми. Цієї мети можна досягти при виконанні наступних завдань:

1. Покращити роботу племінних конеферм з метою вирощування чистопородного поголів'я української верхової породи, новоолександрівського ваговоза, орловської і російської рисистих, торійської та латвійської порід.
2. Міжпородне схрещування необхідно спрямувати на збільшення кількості помісей, покращених латвійською та торійською породами, а також ваговозно-рисистих та ваговозно-верхових першого і другого покоління, оскільки саме це поголів'я коней задовольняє вимоги фермерських та селянських господарств.
3. Кобил покращених орловським рисаком, новоолександрівським ваговозом та українською верховою породами схрещувати з жеребцями латвійської та торійської порід, що дасть значне збільшення росту, покращить міцність конституції та роботоздатність.

Проведен анализ рабоче-пользовательного коневодства в западном регионе Украины, определены направления использования ценного генофонда заводских пород для улучшения рабочих качеств лошадей/

The analysis at working horse-breeding in western region of Ukraine, and the directions are determined of use valuable genetic species of factory breeds for improvement of working qualities of the horses are performing.